

	ഓം ശ്രീപരമാത്മനേ നമഃ	
	അഥ ത്രയോദശോഽധ്യായഃ	
	ക്ഷേത്രക്ഷേത്രജ്ഞവിഭാഗ യോഗഃ	

അർജുന ഉവാച

പ്രകൃതിം പുരുഷം ചൈവ ക്ഷേത്രം ക്ഷേത്രജ്ഞമേവ ച |
 ഏതദ്വേദിതുമിച്ഛാമി ജ്ഞാനം ജ്ഞേയം ച കേശവ || ൧൩-൧||

ശ്രീഭഗവാനുവാച

ഇദം ശരീരം കൗന്തേയ ക്ഷേത്രമിത്യഭിധീയതേ |
 ഏതദ്വേദോ വേത്തി തം പ്രാഹുഃ ക്ഷേത്രജ്ഞ ഇതി തദപിദഃ ||
 ൧൩-൨||

ക്ഷേത്രജ്ഞം ചാപി മാം വിദ്ധി സരചക്ഷേത്രേഷു ഭാരത |
 ക്ഷേത്രക്ഷേത്രജ്ഞയോർജ്ഞാനം യത്തജ്ജ്ഞാനം മതം മമ ||
 ൧൩-൩||

തത്ക്ഷേത്രം യച്ച യാദൃക്ച യദപികാരി യതശ്ച യത് |
 സ ച യോ യത്പ്രഭാവശ്ച തത്സമാസേന മേ ശൃണു ||
 ൧൩-൪||

ഋഷിഭിർബഹുധാ ഗീതം ഛന്ദോഭിരപിവിധൈഃ പൃഥക് |
 ബ്രഹ്മസൂത്രപദൈശ്ചൈവ ഹേതുമദ്ഭിരപിനിശ്ചിന്തൈഃ ||
 ൧൩-൫||

മഹാഭൂതാനൃഹങ്കാരഃ ബുദ്ധിരവ്യക്തമേവ ച |
 ഇന്ദ്രിയാണി ദശൈകം ച പഞ്ച ചേന്ദ്രിയഗോചരാഃ || ൧൩-൬||

ഇച്ഛാ ഭേഷഃ സുഖം ദുഃഖം സഞ്ഘാതശ്ചേതനാ ധൃതിഃ |
ഏതത്ക്ഷേത്രം സമാസേന സവികാരമുദാഹൃതം || ൧൩-൭||

അമാനിതമദമ്ഭിതമ് അഹിംസാ ക്ഷാന്തിരാർജവമ് |
ആചാര്യോപാസനം ശൗചം സ്ഥൈര്യമാത്മവിനിഗ്രഹഃ ||
൧൩-൮||

ഇന്ദ്രിയാർഥേഷു വൈരാഗ്യമ് അനഹങ്കാര ഏവ ച |
ജന്മമൃത്യുജരാവ്യാധി ദുഃഖദോഷാനുദർശനമ് || ൧൩-൯||

അസക്തിരനഭിഷ്ഠഗ്ഃ പുത്രദാരഗൃഹാദിഷു |
നിത്യം ച സമചിത്തതാമ് ഇഷ്ടാനിഷ്ടോപപത്തിഷു ||
൧൩-൧൦||

മയി ചാനന്യയോഗേന ഭക്തിരവ്യഭിചാരിണീ |
വിവിക്തദേശസേവിതാമ് അരതിർജനസംസദി || ൧൩-൧൧||

അധ്യാത്മജ്ഞാനനിത്യത്വം തത്ത്വജ്ഞാനാർഥദർശനമ് |
ഏതജ്ജ്ഞാനമിതി പ്രോക്തമ് അജ്ഞാനം യദതോഽന്യഥാ ||
൧൩-൧൨||

ജ്ഞേയം യത്തത്പ്രവക്ഷ്യാമി യജ്ജ്ഞാതാഽമൃതമശ്നുതേ |
അനാദിമത്പരം ബ്രഹ്മ ന സത്തന്നാസദുച്യതേ ||
൧൩-൧൩||

സരപതഃ പാണിപാദം തത് സരപതോഽക്ഷിശിരോമുഖമ് |
സരപതഃ ശ്രുതിമല്പോകേ സരപമാവൃത്യ തിഷ്ഠതി ||
൧൩-൧൪||

സരോന്ദ്രിയഗുണാഭാസം സരോന്ദ്രിയവിവർജിതം |
അസക്തം സരപഭൃച്ഛൈവ നിർഗുണം ഗുണഭോക്തൃ ച ||
൧൩-൧൫||

ബഹിരന്തശ്ച ഭൂതാനാമ് അചരം ചരമേവ ച |
സൂക്ഷ്മത്വാത്തദവിജ്ഞേയം ദൂരസ്ഥം ചാന്തികേ ച തത് ||
൧൩-൧൬||

അവിഭക്തം ച ഭൂതേഷു വിഭക്തമിവ ച സ്ഥിതം |
ഭൂതഭർതൃ ച തജ്ജ്ഞേയം ഗ്രസിഷ്ണു പ്രഭവിഷ്ണു ച ||
൧൩-൧൭||

ജ്യോതിഷാമപി തജ്ജ്യോതിഃ തമസഃ പരമുച്യതേ |
ജ്ഞാനം ജ്ഞേയം ജ്ഞാനഗമ്യം ഹൃദി സരപസ്യ വിഷ്ഠിതം ||
൧൩-൧൮||

ഇതി ക്ഷേത്രം തഥാ ജ്ഞാനം ജ്ഞേയം ചോക്തം സമാസതഃ |
മദ്ഭക്ത ഏതദപിജ്ഞായ മദ്ഭാവായോപപദ്യതേ || ൧൩-൧൯||

പ്രകൃതിം പുരുഷം ചൈവ വിദ്ധ്യനാദീ ഉഭാവപി |
വികാരാംശ്ച ഗുണാംശ്ചൈവ വിദ്ധി പ്രകൃതിസമ്ഭവാന് ||
൧൩-൨൦||

കാര്യകരണകർതൃത്വേ ഹേതുഃ പ്രകൃതിരുച്യതേ |
പുരുഷഃ സുഖദുഃഖാനാം ഭോക്തൃത്വേ ഹേതുരുച്യതേ ||
൧൩-൨൧||

പുരുഷഃ പ്രകൃതിസ്ഥോ ഹി ഭുങ്ക്തേ പ്രകൃതിജാഗ്നുണാൻ
 |
 കാരണം ഗുണസംഗോഽസ്യ സദസദ്യോനിജന്മസു ||
 ൧൩-൨൨||

ഉപദ്രഷ്ടാനുമാന്താ ച ഭർതാ ഭോക്താ മഹേശ്വരഃ |
 പരമാത്മേതി ചാപ്യുക്തഃ ദേഹേഽസ്ഥിൻപുരുഷഃ പരഃ ||
 ൧൩-൨൩||

യ ഏവം വേത്തി പുരുഷം പ്രകൃതിം ച ഗുണൈഃ സഹ |
 സർവ്വമാ വർത്ഥാനോഽപി ന സ ഭൂയോഽഭിജായതേ ||
 ൧൩-൨൪||

ധ്യാനേനോഽത്ഥനി പശ്യന്തി കേചിദാത്മാനമാത്മനാ |
 അന്യേ സാങ്ഖ്യേന യോഗേന കർമ്മയോഗേന ചാപരേ ||
 ൧൩-൨൫||

അന്യേ ത്വേവമജാനന്തഃ ശ്രുത്വാഽന്യേഭ്യ ഉപാസതേ |
 തേഽപി ചാതിതരന്ത്യേവ മൃത്യും ശ്രുതിപരായണാഃ ||
 ൧൩-൨൬||

യാവത്സഞ്ജായതേ കിഞ്ചിത് സത്ത്വം സ്ഥാവരജങ്ഗമമ് |
 ക്ഷേത്രക്ഷേത്രജ്ഞസംയോഗാത് തദപിദ്ധി ഭരതർഷഭ ||
 ൧൩-൨൭||

സമം സരോഷു ഭൂതേഷു തിഷ്ഠന്തം പരമേശ്വരമ്
 വിനശ്യത്സ്വവിനശ്യന്തം യഃ പശ്യതി സ പശ്യതി || ൧൩-൨൮||

സമം പശ്യന്ഹി സരപത്ര സമവസ്ഥിതമീശ്വരമ് |
 ന ഹിനസ്ത്യാത്മനാഽഽത്മാനം തതോ യാതി പരാം ഗതിമ് ||
 ൧൩-൨൯||

പ്രകൃത്യൈവ ച കർമാണി ക്രിയമാണാനി സരപശഃ |
 യഃ പശ്യതി തഥാഽഽത്മാനമ് അകർതാരം സ പശ്യതി ||
 ൧൩-൩൦||

യദാ ഭൂതപൃഥഗ്ഭാവമ് ഏകസ്ഥമനുപശ്യതി |
 തത ഏവ ച വിസ്താരം ബ്രഹ്മ സംപദ്യതേ തദാ || ൧൩-൩൧||

അനാദിത്വാന്നിർഗുണത്വാത് പരമാത്മാഽയമവ്യയഃ |
 ശരീരസ്ഥോഽപി കൗന്തേയ ന കരോതി ന ലിപ്യതേ ||
 ൧൩-൩൨||

യഥാ സരപഗതം സൗക്ഷ്മ്യാത് ആകാശം നോപലിപ്യതേ |
 സരപത്രാവസ്ഥിതോ ദേഹേ തഥാഽഽത്മാ നോപലിപ്യതേ ||
 ൧൩-൩൩||

യഥാ പ്രകാശയത്യേകഃ കൃത്സ്നം ലോകമിമം രവിഃ |
 ക്ഷേത്രം ക്ഷേത്രീ തഥാ കൃത്സ്നം പ്രകാശയതി ഭാരത ||
 ൧൩-൩൪||

ക്ഷേത്രക്ഷേത്രജ്ഞയോരേവമ് അന്തരം ജ്ഞാനചക്ഷുഷാ |
 ഭൂതപ്രകൃതിമോക്ഷം ച യേ വിദുര്യാന്തി തേ പരമ് ||
 ൧൩-൩൫||

ഓം തത്സദിതി ശ്രീമദ് ഭഗവദ്ഗീതാസു ഉപനിഷത്സു
 ബ്രഹ്മവിദ്യായാം യോഗശാസ്ത്രേ
 ശ്രീകൃഷ്ണാർജുനസംവാദേ
 ക്ഷേത്രക്ഷേത്രജ്ഞവിഭാഗയോഗോ നാമ ത്രയോദശോഽധ്യായഃ
 || ൧൩||

With Blessings from:

Sri. Sri. Sugunendra Theertha Swamiji, Puthige Mutt, Udupi, India

Sri Krishna Vrundavana, NJ, USA

<http://krishnavrunda.org/>